

Innspill fra arbeidsgruppe 6 kongeørn i forbindelse med revidering av forvaltningsplanen for rovvilt i Troms og Finnmark.

Medlemmer i arbeidsgruppa har vært John Karlsen, leder i rovviltnemnda i Troms og Finnmark, Anniken Halvorsen i Finnmark sau og geit, Ole Petter Melhus for Troms bondelag, Karen Inga Sara i reinbeitedistrikt 23 C, Lars Persen Gaup for Karasjok flyttsamelag og Reiulf Aleksandersen i Troms reindriftsamers fylkeslag. Jenny Mattisson i NINA har bistått gruppa med faglig kunnskap om kongeørn, men ikke deltatt i den politiske debatten.

Arbeidsgruppa har jobbet med følgende mandat:

Gi en oversikt over kongeørnas påvirkning på rein- og sauedrift samt faktorer som påvirker interaksjoner mellom rovviltartene og beitedyr, inklusiv menneskelig aktivitet, klimaendringer og havørn. Tradisjonell kunnskap skal også legges til grunn for innspillet.

Mandatet er svart ut under konkretiserte oppgaver.

1. Hva sier dagens forvaltningsplan om forvaltning av kongeørn?

I dagens forvaltningsplan er kongeørn omtalt på side 81 og 82. Allerede i 2013 så rovviltnemnda behov for å øke kunnskapsnivået for i neste omgang sikre en bedre og mer målrettet forvaltning av kongeørn. Kunnskapsnivået har frem til i dag økt, men lite har skjedd i forvaltningen av kongeørn.

Kort sagt er kongeørna totalfredet og det er i dag ingen effektive eller forebyggende tiltak mot kongeørn. Fortsatt er det behov for mer forskning og dagens forskrift gjør det vanskelig å gi skadefelling. Kongeørna forsaker betydelig skade på beitedyr, spesielt på rein, men også på sau. Dagens praksis innebærer en passiv utbetaling av erstatning som ikke kan fortsette. Det er heller ingen differensiert forvaltning av kongeørn slik det er for de andre rovviltartene.

2. Hvordan er dagens forvaltning av kongeørn?

I motsetning til andre rovdyr er det ikke fastsatt spesielle forvaltningsområder for kongeørn. Det kan gis skadefelling på ørn i henhold til rovviltforskriftens §12, men i praksis gis det ikke tillatelse fordi lovens krav er at det er den ørna som gjør skaden som skal tas ut. Dette er et vilkår som gjør det svært vanskelig å få tatt ut kongeørn fordi det krever mye dokumentasjon av tap fra den samme ørna.

Vi er i dag godt innenfor bestandsmålet som er fastsatt til 850-1200 hekkende par.

Arbeidsgruppa ser helst at man bruker begrepet «ørn» fordi det er usikkert hva slags skade havørna gjør.

3. Har vi nok kunnskap om kongeørnas påvirkning på reindrift og sauedrift, evt. hvilke kunnskap mangler?

Arbeidsgruppa mener at tradisjonell kunnskap må implementeres og sidestilles med forskningsbasert kunnskap. Vi har heller ikke nok kunnskap om de psykososiale påvirkningene kongeørna har på rein- og sauedrift. Videre mener vi at det må sikres mer korrekt bestandsstatus som viser det totale antallet kongeørn og havørn.

Fra reindriften fortelles det at før kongeørna ble fredet var det tradisjon å ta ut nærgående ørner, og selv da ble ikke ørna utryddet.

Under kalvingstiden gjør ørna svært stor skade, og omfanget av skaden vet vi for lite om. Vi har også for lite kunnskap om effekten det har å fjerne skadevoldende ørn, da det ikke blir tatt ut ørn og man ikke har forsket på effektene av det.

Data fra forskningen tyder på at det vil fylles på med nye individer dersom man tar ut et skadevoldende individ da unge par som leter etter territorier vil etablere seg der. Skal uttak ha en reel effekt må bestanden reguleres.

4. Gi en oversikt over kongeørnas påvirkning på reindriften?

Grunnlaget for neste års produksjon legges allerede sommeren året før. Dersom ørna skaper uro og skade blant dyrene i en lenger periode vil det skape problemer for dyrenes produksjon. Ørna jakter om våren når kalvingen starter. De sterkeste og største simlene kalver som regel først, og de får store kalver som er utsatt for ørneangrep. Samtidig skal det i dette tidsrommet være ro i flokken slik at kalvingen kan bli vellykket, og det er derfor vanskelig å oppdage tapene før det er for sent. Enkelte av tiltakene som man setter i verk for å forebygge tap til ørn, for eksempel foring for å samle flokken, ødelegger for den tradisjonelle driften. Man ser eksempler på simler som forlater nyfødt kalv når for man kommer med for til flokken.

De psykososiale påvirkningene er store. Det som skulle være «vårens vakreste eventyr» i reindriften er blitt et mareritt for mange, og det gjelder hele familien. Tap av kalver og voksne dyr til ørn gir store økonomiske tap, fordi det er bare en liten del av tapene som kan dokumenteres. Tapene i kalvingstiden er med på å ødelegge flokkstrukturen (nálli), blant annet fordi de kalvene fra de beste simlene, de som kalver først, ofte blir tatt av ørn. Tap til kongeørn og andre rovdyr kommer som en belastning oppå andre store utfordringer som endrede snø- og isforhold, låste beiter og beitekriser. Alt dette setter den tradisjonelle reindriften i fare for å overleve.

5. Gi en oversikt over kongeørnas påvirkning på sauehold?

Tap til kongeørn er negativt for både bonden og dyrene, og bøndene observerer blant annet endret beitemønster. Ørna bidrar til mye uro i flokken og flokken forlater gode beiteområder og oppsøker heller utrygge og farlige områder hvor det er skinnere beiter. Bøndene forteller at på høsten kommer det hjem små og magre dyr fra områder hvor det er mye ørn. Dette påvirker økonomien negativt. I enkelte områder med store ørnetap, påvirker også ørna flokkstrukturen i saueholdet, fordi bøndene ikke ser noe annet valg enn å avle videre på dyr som de anser som dårligere. I likhet med reindriften kommer tap til ørn som en ekstra belastning til andre store utfordringer i sauenæringa, og mange bønder har derfor valgt å legge ned.

6. Hva med havørna? Har vi nok kunnskap om havørnas påvirkning på rein- og sauedrift? Evt. hvilken kunnskap mangler?

Arbeidsgruppa mener at det mangler mye forskning når det gjelder havørna og at vi også må prioritere midler til forskning på havørn og dens påvirkning på reindrift og sauehold. Videre mener arbeidsgruppa at havørna må innlemmes i forvaltningsplanen. Mange i både reindriften og sauenæringa mener at også havørna gjør stor skade. Det har ikke vært dokumentert at havørna tar rein/sau fra forskningens side, mens den erfaringsbaserte kunnskapen fra beitenæringene tilsier at havørna volder skade. Dette er noe arbeidsgruppa mener vi må ta på alvor, og at vi må søke flere svar.

7. Kom med forslag til fremtidig forvaltning av kongeørn. Belys hvilke konsekvenser dette har for beitenæringa.

Arbeidsgruppa har følgende forslag til fremtidig forvaltning av kongeørn:

- Forebyggende uttak av ørn der det er dokumentert den gjør stor skade. Uttak før hekking f.eks. i februar, og samtidig ikke så lang tid før kalving. Forskning vil da vise om det blir bedre på kort eller lenger sikt. Uten dette tiltaket vil vi ikke komme videre når det gjelder denne problematikken, og vil ha vanskelig for å få aksept i næringa hvis ikke dette blir prøvd ut.
- Endret praksis for dokumentering av tap og utregning av erstatning. Det er svært krevende for reindriften å fortsette med dagens praksis hvor kadaver må kjøres til nærmeste bilvei, fordi dette krever SNO. Verdifulle spor på åstedet går tapt med en slik praksis. Samtidig blir også maten tatt bort, og kanskje vil rovdyrene raskere drepe et nytt bytte. Det bør vurderes en ny erstatningsordning hvor et slikt omfattende dokumentasjonskrav blir overflødig. Arbeidsgruppa mener det må være mulig å komme fram til erstatningsordning som først og fremst bygger på hvor stort det totale rovdyrtrykket er, og ut fra det kunne beregne skaden.
- Vurdering av FKT-tiltak. Samling og foring av flokken vil ikke være et godt alternativ for reindriften over tid. Dette er med å ødelegge den grunnleggende og tradisjonelle reindriften.

- Forvaltning av ørnebestanden. Arbeidsgruppa mener at ørnebestanden må kunne forvaltes på lik linje med andre rovdyr. Verken kongeørna eller havørna er rødlistet, og det er ikke fare for bestandene. Spesielt i region 8 er det svært stor bestand av både kongeørn og havørn, samtidig som vi har 80% av all tamrein i Norge. I tillegg har regionen en stor sauenæring.
8. Pek spesielt på psykososiale forholdene som kongeørna påfører reindrifts- og landbruksnæringen?

For reindrifta er det spesielt vanskelig i kalvingstiden. Barn og øvrig familie tilknyttet reindrifta kvier seg for å være med ut til flokken – de vet hva som venter dem. Det florerer også bilder og videoer på nett som viser tapene til ørn. Dersom det gis skadefellingstillatelse blir utøveren kalt for både det ene og det andre på sosiale media- nærmest lynsjestemming. Ved å fjerne dokumentasjonskravet og forenkle erstatningsordningen vil være med å gjøre situasjon enklere for alle som har noe med dette å gjøre. Gjelder også for de ansatte hos statsforvalteren og SNO. Kanskje kunne SNO prioritere andre viktige oppgaver som f.eks. registrering av gaupe som de i dag ikke prioriterer.

9. Hvordan kan tradisjonell kunnskap bli en del av beslutningsgrunnlaget for forvaltningen av kongeørn?

Arbeidsgruppa har tre konkrete forslag:

- Tradisjonell kunnskap/erfaringsbasert kunnskap må sidestilles med annen forskning i tema som er aktuelle for næringene.
- Tradisjonell kunnskap/ erfaringsbasert kunnskap må innlemmes allerede når beslutninger og planlegging foretas, både i forskning og forvaltning.
- Det må arbeides med bedre dialog på alle plan, mellom forskningsmiljøer, forvaltning, oppsyn og næringene.

Oppsummering

Det har skjedd lite og ingenting når det gjelder forvaltning av ørn siden forrige forvaltningsplan ble skrevet i 2013. Stortinget hadde en intensjon om det i 2016 da de kom med sin merknad, men som dessverre ikke er fulgt opp av Klima- og miljødepartementet. I region 8 er ørna den største skadevolderen av alle rovdyrartene vi har. Det gjelder spesielt på våren under kalvingstiden, og når reinen skal ha mest mulig ro. Dette er med å skape svært mange problemer for reindriften, noe som svarene på spørsmålene gir et lite bilde av. For sauenæringen er også problemene størst på våren/forsommeren når sau og lam slippes ut på beite. Det må sees på tiltak som kan begrense tapene. I region 8 har vi det største trykket av rovdyr i landet, og det gjelder også ørn. Samtidig har vi en forholdsvis stor sauenæring, og 80% av all tamrein i Norge som går ute 365 dager i året. Det mener vi skulle tilsi at det settes i gang tiltak som er med å redusere tapene til ørn.